

TARIX FANINI O'QITISH JARAYONIDA O'QUVCHILARNING HUQUQIY MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHNING ZAMONAVIY PEDAGOGIK METODLARI

Muallif: *Shokirov Shamshod Shuhratjon o'g'li*

Ish joyi: *Buxoro viloyati Romitan tumani 3-son texnikumi, tarix fani o'qituvchisi*

Ta'lim muassasasi: *Buxoro davlat pedagogika instituti magistratura bo'limi*

Mutaxassislik: *Ijtimoiy-gumanitar fanlarni o'qitish metodikasi (huquq ta'limi)*

Annotatsiya: *Mazkur maqolada tarix fanini o'qitish jarayonida o'quvchilarning huquqiy madaniyatini shakllantirishning nazariy va amaliy asoslari yoritilgan. Tarixiy voqealar, davlat va huquq taraqqiyoti, buyuk ajdodlarimizning adolat va qonun ustuvorligiga oid qarashlari orqali o'quvchilarda huquqiy ong, fuqarolik mas'uliyati va qonunlarga hurmat tuyg'usini rivojlantirish masalalari tahlil qilingan. Shuningdek, ta'lim jarayonida interfaol metodlar, muammoli ta'lim, tarixiy-huquqiy vaziyatlar tahlili, munozara va loyiha metodlaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari ko'rib chiqilgan. Maqolada tarix va huquq ta'limi integratsiyasini kuchaytirish, o'quvchilarning mustaqil fikrlashi hamda ijtimoiy faolligini rivojlantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar berilgan.*

Kalit so'zlar: *tarix ta'limi, huquqiy madaniyat, huquqiy ong, fuqarolik tarbiyasi, interfaol metodlar, qonun ustuvorligi, tarix va huquq integratsiyasi, pedagogik texnologiyalar, huquqiy tarbiya.*

Kirish

Bugungi globallashuv va axborotlashuv sharoitida yosh avlodni har tomonlama yetuk, mustaqil fikrlaydigan, o'z huquq va majburiyatlarini biladigan hamda jamiyat hayotida faol ishtirok etadigan shaxs sifatida tarbiyalash ta'lim tizimining muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Bunday maqsadga erishishda tarix va huquq fanlarining o'zni alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki tarix insoniyatning siyosiy, ijtimoiy va huquqiy taraqqiyotini o'rganishga xizmat qilsa, huquq ta'limi

shaxsga qonunlarning mazmuni, huquq va majburiyatlar, adolat hamda qonuniylik tamoyillarini anglash imkonini beradi.

Huquqiy madaniyat jamiyatning huquqiy rivojlanganligini ifodalovchi muhim ko'rsatkichlardan biridir. Huquqiy madaniyatga ega shaxs nafaqat qonunlarni biladi, balki kundalik hayotida ularga amal qiladi, boshqa insonlarning huquqlarini hurmat qiladi va o'z xatti-harakatlari uchun mas'uliyatni his etadi. Shu sababli huquqiy madaniyatni shakllantirish faqat huquq fanining vazifasi bo'lib qolmasdan, barcha ijtimoiy-gumanitar fanlar, xususan, tarix fanining ham muhim pedagogik yo'nalishi hisoblanadi.

Tarix darslarida qadimgi davlatlarning boshqaruv tizimi, huquqiy normalarning vujudga kelishi, davlatchilik an'analari, inson huquqlari rivoji va adolat haqidagi qarashlarni o'rganish orqali o'quvchilarda huquqiy tafakkurni rivojlantirish mumkin. Tarixiy jarayonlarni huquqiy nuqtayi nazardan tahlil qilish esa o'quvchilarga qonunlarning jamiyat taraqqiyotidagi o'rni va ahamiyatini chuqurroq anglashga yordam beradi.

Mavzuning dolzarbligi shundaki, zamonaviy ta'lim jarayonida o'quvchilarga tayyor bilimlarni yetkazish bilan cheklanib qolmasdan, ularda hayotiy vaziyatlarni mustaqil tahlil qilish, huquqiy muammolarga oqilona yondashish va asoslangan xulosa chiqarish ko'nikmalarini shakllantirish zarur. Bu esa tarix fanini zamonaviy pedagogik metodlar asosida tashkil etishni taqozo etadi.

Maqolaning maqsadi tarix fanini o'qitish jarayonida o'quvchilarning huquqiy madaniyatini shakllantirish imkoniyatlarini ochib berish, samarali pedagogik metodlarni aniqlash va ularni ta'lim amaliyotida qo'llash bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

1. Huquqiy madaniyat tushunchasi va uning pedagogik ahamiyati

Huquqiy madaniyat shaxsning huquqiy bilimlari, qonunlarga munosabati, huquqiy qadriyatlarni anglashi va amaliy faoliyatida qonuniy xulq-atvor qoidalariga rioya etishi bilan belgilanadi. U huquqiy ong, huquqiy bilim, huquqqa hurmat va huquqiy mas'uliyat kabi o'zaro bog'liq tarkibiy qismlarni o'z ichiga oladi.

Huquqiy ong insonning huquq va qonunlar haqidagi tasavvurlari, qarashlari hamda munosabatlarini ifodalaydi. Huquqiy bilim esa qonunlarning mazmuni, shaxsning huquq va majburiyatlari, davlat organlarining vazifalari va huquqiy munosabatlar haqidagi ma'lumotlarni o'zlashtirishni nazarda tutadi. Huquqiy madaniyatning amaliy ko'rinishi esa insonning kundalik faoliyatida qonuniylikka amal qilishi va boshqalarning huquqlarini hurmat etishida namoyon bo'ladi.

Ta'lim muassasalarida huquqiy madaniyatni shakllantirish o'quvchilarning yosh xususiyatlari, bilim darajasi va hayotiy tajribasini hisobga olgan holda amalga oshirilishi lozim. O'quvchiga qonun moddalarini yodlatishning o'zi yetarli emas. Muhimi, u mazkur qoidalarining nima uchun zarurligini, jamiyatdagi tartib va adolatni ta'minlashda qanday ahamiyatga ega ekanini tushunishi kerak.

Tarix fanining imkoniyatlari aynan shu jihatdan namoyon bo'ladi. Tarixiy voqealar va shaxslar faoliyatini o'rganish orqali o'quvchilar jamiyatda qonun va adolatning ahamiyati, davlat boshqaruvining shakllanishi, inson huquqlarining rivojlanishi va fuqarolik mas'uliyati haqidagi bilimlarini kengaytiradilar.

Masalan, qadimgi davlatlarda qonunlarning paydo bo'lishi, o'rta asrlarda davlat boshqaruvi va huquqiy munosabatlarning rivojlanishi, yangi davrda inson huquqlari g'oyalarining shakllanishi tarixiy misollar orqali tahlil qilinishi mumkin. Bunda o'quvchilar turli davrlardagi huquqiy tartiblarni bugungi huquqiy tamoyillar bilan taqqoslaydilar va tarixiy taraqqiyotning o'ziga xos jihatlarini anglaydilar.

Huquqiy madaniyatni shakllantirishning yana bir muhim jihati o'quvchilarda bag'rikenglik, boshqalarning fikrini hurmat qilish, nizolarni tinch yo'l bilan hal etish va jamoat manfaatlarini hisobga olish kabi fazilatlarni rivojlantirishdir. Bu fazilatlar demokratik jamiyatning barqaror rivojlanishi uchun zarur hisoblanadi.

2. Tarix fanining huquqiy tarbiya berishdagi imkoniyatlari

Tarix fani o'quvchilarda nafaqat tarixiy xotira va milliy o'zlikni anglashni, balki ijtimoiy mas'uliyat, adolat, qonuniylik va fuqarolik pozitsiyasini ham shakllantirish imkoniyatiga ega. Tarixiy jarayonlarni o'rganish davomida

o'quvchilar jamiyat taraqqiyoti qonunlar, boshqaruv tizimi va ijtimoiy munosabatlar bilan uzviy bog'liq ekanini tushunib boradilar.

O'zbekiston tarixini o'rganishda milliy davlatchilik tajribasi, huquqiy qarashlar va adolat tamoyillariga alohida e'tibor qaratish mumkin. Jumladan, Amir Temurning davlat boshqaruvi va tartib-intizomga oid qarashlari, Mirzo Ulug'bek davridagi ilm-fan taraqqiyoti, jadid ma'rifatparvarlarining ta'lim va jamiyatni isloh qilish haqidagi g'oyalari tegishli tarixiy manbalar asosida muhokama qilinishi mumkin.

Bunda tarixiy shaxslarning faoliyatini bir tomonlama baholashdan qochish, ularning qarashlarini o'z davri sharoiti va tarixiy manbalar asosida tahlil qilish muhimdir. Shu yo'l bilan o'quvchilarda tanqidiy fikrlash, dalillarni taqqoslash va xolis xulosa chiqarish ko'nikmalari rivojlanadi.

Jahon tarixini o'rganish jarayonida ham huquqiy tarbiya uchun keng imkoniyatlar mavjud. Qadimgi Rim huquqi, Angliyadagi konstitutsiyaviy taraqqiyot, inson va fuqaro huquqlariga oid tarixiy hujjatlar, xalqaro huquqning shakllanishi kabi mavzularni o'rganish orqali o'quvchilarda huquqiy tushunchalar va tarixiy tafakkur rivojlanadi.

Masalan, inson huquqlari g'oyalarining tarixiy taraqqiyotini tahlil qilishda o'quvchilarga quyidagi savollar berilishi mumkin: Inson huquqlari haqidagi qarashlar nima sababdan tarix davomida o'zgarib borgan? Qonunlar jamiyatdagi tenglik va adolatni ta'minlashda qanday rol o'ynaydi? Fuqarolarning huquq va majburiyatlari o'rtasida qanday bog'liqlik mavjud?

Bunday savollar o'quvchilarni tayyor ma'lumotlarni takrorlashdan ko'ra mustaqil mushohada yuritishga undaydi.

Shuningdek, tarix darslarida Konstitutsiya va davlat boshqaruvi masalalariga bog'liq mavzularni tegishli huquqiy manbalar bilan uyg'unlashtirish mumkin. Bunda tarixiy hujjatlar bilan amaldagi qonunchilik o'rtasidagi farq aniq ko'rsatilishi, o'quvchilarga tarixiy davrlarning o'ziga xos sharoitlari tushuntirilishi zarur.

Demak, tarix fanining huquqiy tarbiya berishdagi imkoniyatlaridan samarali foydalanish uchun dars mazmuni tarixiy bilim, huquqiy tushuncha va hayotiy misollar uyg'unligida tashkil etilishi lozim.

3. Tarix darslarida huquqiy madaniyatni shakllantirishning zamonaviy pedagogik metodlari

Zamonaviy ta'lim jarayonida o'quvchining faolligini oshirish, mustaqil fikrlashini rivojlantirish va nazariy bilimlarni amaliyot bilan bog'lash muhim ahamiyatga ega. Shu sababli tarix darslarida huquqiy madaniyatni shakllantirish uchun interfaol metodlardan foydalanish maqsadga muvofiqdir.

Birinchidan, muammoli ta'lim metodi. Ushbu metodda o'quvchilarga muayyan tarixiy yoki huquqiy muammo taqdim etiladi. Ular muammoning sabablarini aniqlaydilar, mavjud dalillarni tahlil qiladilar va o'z fikrlarini asoslaydilar.

Masalan, "Nima sababdan jamiyatda qonunlarga ehtiyoj paydo bo'lgan?" degan savol asosida qadimgi davlatlarning shakllanishi, ijtimoiy munosabatlarni tartibga solish zarurati va boshqaruv tizimining rivojlanishi muhokama qilinishi mumkin. Natijada o'quvchilar qonunlarning jamiyat hayotidagi ahamiyatini anglaydilar.

Ikkinchidan, munozara metodi. Munozara o'quvchilarning o'z fikrini erkin ifodalash, dalillar keltirish, boshqa qarashlarni tinglash va xulosalar chiqarish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Masalan, "Jamiyat taraqqiyotida qonun ustuvorligi qanday ahamiyatga ega?" mavzusida munozara tashkil etish mumkin. O'qituvchi o'quvchilardan fikrlarini tarixiy misollar bilan asoslashni talab qiladi. Bunda shaxsiy fikrning o'zi emas, balki uning dalillar bilan asoslanishi muhim hisoblanadi.

Uchinchidan, tarixiy-huquqiy vaziyatlarni tahlil qilish metodi. Bu metodda o'quvchilarga muayyan vaziyat tavsiflanadi va ular vaziyatni tarixiy hamda huquqiy jihatdan tahlil qiladilar.

Masalan, tarixiy jamiyatda nizolarni hal etish tartibi bilan bugungi kunda nizolarni qonuniy yo‘l bilan hal qilish mexanizmlarini taqqoslash topshirig‘i berilishi mumkin. O‘quvchilar tarixiy sharoit va zamonaviy huquqiy tizim o‘rtasidagi farqlarni aniqlaydilar.

Bunda tarixiy voqealarni bugungi qonunchilik asosida to‘g‘ridan-to‘g‘ri baholashdan saqlanish, har bir davrning o‘ziga xos sharoitlarini hisobga olish zarur.

To‘rtinchidan, “Aqliy hujum” metodi. Ushbu metod darsning kirish qismida o‘quvchilarning mavjud bilimlarini aniqlash va yangi mavzuga qiziqish uyg‘otish uchun qo‘llanadi.

Masalan, “Huquqiy madaniyat deganda nimani tushunasiz?” degan savol beriladi. O‘quvchilar o‘z fikrlarini bildiradilar, o‘qituvchi esa javoblarni umumlashtirib, yangi mavzuga yo‘naltiradi.

Beshinchidan, loyiha metodi. O‘quvchilar kichik guruhlarda tarixiy va huquqiy mavzular bo‘yicha mustaqil izlanish olib boradilar. Masalan, “O‘zbekiston davlatchiligi tarixida adolat g‘oyasi”, “Inson huquqlarining tarixiy taraqqiyoti” yoki “Konstitutsiyaviy qadriyatlarning shakllanishi” mavzularida taqdimot va loyihalar tayyorlashlari mumkin.

Loyiha ishlarida o‘quvchilar tarixiy manbalardan foydalanish, ma’lumotlarni tahlil qilish, jamoada ishlash va o‘z xulosalarini himoya qilishni o‘rganadilar.

Oltinchidan, rolli o‘yinlar va modellashtirish. Bu metod o‘quvchilarga tarixiy yoki ijtimoiy vaziyatlarni amaliy tarzda o‘rganish imkonini beradi. Masalan, tarixiy davlat boshqaruvi yig‘ilishi yoki fuqarolik mas’uliyatiga oid shartli vaziyat sahnalashtirilishi mumkin. Rolli o‘yin davomida o‘quvchilar o‘z vazifalarini bajaradilar, muammolarni muhokama qiladilar va umumiy qarorga kelishga intiladilar.

Mazkur metodlardan foydalanishda o‘qituvchi dars maqsadini aniq belgilashi, o‘quvchilarning yosh xususiyatlarini hisobga olishi va barcha ishtirokchilarning faol qatnashishini ta’minlashi lozim.

4. Tarix va huquq ta’limi integratsiyasini tashkil etish

Tarix va huquq fanlari mazmunan bir-biri bilan uzviy bog‘liq. Tarix huquqiy tizimlarning shakllanishi va o‘zgarishini tushuntirsa, huquq ta’limi jamiyatdagi huquqiy munosabatlarning mazmuni va amaliy ahamiyatini ochib beradi. Shu sababli ushbu fanlarni o‘zaro integratsiyalashgan holda o‘qitish o‘quvchilarning bilimlarini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Fanlararo integratsiya o‘quvchilarga tarixiy voqealarni turli nuqtayi nazardan tahlil qilish imkonini beradi. Masalan, davlatlarning tashkil topishi mavzusini o‘rganishda davlat boshqaruvi, hokimiyat vakolatlari va huquqiy tartibga solish masalalariga ham e’tibor qaratish mumkin.

Bunday yondashuvda o‘qituvchi tarixiy ma’lumotlarni huquqiy tushunchalar bilan bog‘laydi, lekin fanlarning o‘ziga xos vazifalarini saqlab qoladi. Tarixiy faktlarning to‘g‘riligi va huquqiy ma’lumotlarning amaldagi qonunchilikka muvofiqligi alohida tekshirilishi zarur.

Tarix va huquq ta’limi integratsiyasini tashkil etishda quyidagi yo‘nalishlarga e’tibor qaratish mumkin:

- tarixiy hujjatlar va huquqiy manbalarni qiyosiy o‘rganish;
- davlat va huquq taraqqiyotining tarixiy bosqichlarini tahlil qilish;
- tarixiy voqealar misolida huquq, burch va mas’uliyat tushunchalarini ochib berish;
- inson huquqlari va fuqarolik mas’uliyatiga oid muammolarni muhokama qilish;
- o‘quvchilarning mustaqil izlanishlari va guruhli loyihalarini tashkil etish.

Mazkur yo‘nalishlar asosida tashkil etilgan mashg‘ulotlar o‘quvchilarning bilimlarini tizimlashtiradi, tarixiy tafakkurini rivojlantiradi va huquqiy savodxonligini oshirishga yordam beradi.

Ayniqsa, professional ta’lim muassasalarida tahsil olayotgan o‘quvchilar uchun huquqiy bilimlarning amaliy ahamiyatini ochib berish muhimdir. Ular

kundalik hayotda, ta'lim muassasasida, kelajakdagi kasbiy faoliyatida va jamiyat bilan munosabatlarida huquqiy bilimlardan foydalanishlari mumkin.

Shuning uchun darslarda mehnat munosabatlari, shaxsiy mas'uliyat, ta'lim olish huquqi, axborotdan foydalanish madaniyati va boshqa tegishli mavzularni amaldagi huquqiy manbalarga tayangan holda muhokama qilish foydali hisoblanadi.

5. Huquqiy madaniyatni shakllantirishda o'qituvchining roli

O'qituvchi ta'lim jarayonining tashkilotchisi, yo'naltiruvchisi va o'quvchilar uchun muhim namuna hisoblanadi. Uning kasbiy mahorati, adolatli munosabati, muloqot madaniyati va pedagogik yondashuvi o'quvchilarning huquqiy qadriyatlarga bo'lgan munosabatiga ta'sir ko'rsatadi.

Huquqiy madaniyatni shakllantirishda o'qituvchi, avvalo, ta'lim jarayonida o'zaro hurmat, teng munosabat, mas'uliyat va adolat tamoyillariga amal qilishi kerak. O'quvchilarning fikrini tinglash, ularning savollariga asosli javob berish va baholashda xolislikni ta'minlash muhimdir.

Bundan tashqari, o'qituvchi tarixiy manbalar va huquqiy ma'lumotlarni tanlashda ishonchli manbalarga tayanishi, turli fikrlarni tahlil qilishda ilmiy xolislikni saqlashi lozim. O'quvchilarga qonuniylikni tushuntirish jarayonida ularning huquq va majburiyatlari o'rtasidagi bog'liqlikni hayotiy misollar orqali ochib berish samarali natija beradi.

Huquqiy tarbiya faqat dars bilan cheklanib qolmasligi kerak. Sinfdan tashqari mashg'ulotlar, davra suhbatlari, tarixiy sanalarga bag'ishlangan tadbirlar, huquqiy viktorinalar va mustaqil loyihalar orqali ham o'quvchilarning huquqiy bilimlarini mustahkamlash mumkin.

Masalan, "Mening huquq va majburiyatlarim", "Qonun va adolat", "Tarixda davlat va huquq" mavzularida davra suhbatlari tashkil etish mumkin. Bunday tadbirlar o'quvchilarning o'z fikrlarini erkin ifodalashiga, jamoada ishlashiga va o'zaro hurmatni rivojlantirishiga yordam beradi.

O'qituvchi o'quvchilarning huquqiy madaniyatidagi o'zgarishlarni kuzatib borishi ham muhim. Bunda ularning mavzuni tushunishi, tarixiy va huquqiy

dalillardan foydalanishi, munozarada ishtiroki, boshqalarning fikriga munosabati va muammoli vaziyatlarda asosli qaror qabul qilishi kabi mezonlardan foydalanish mumkin.

6. Ta'lim amaliyotida qo'llash bo'yicha metodik tavsiyalar

Tarix fanini o'qitishda huquqiy madaniyatni shakllantirish samaradorligini oshirish uchun dars jarayonini oldindan rejalashtirish, mavzuga mos metodlarni tanlash va o'quvchilarning faolligini ta'minlash zarur.

Birinchi navbatda, dars maqsadi aniq belgilanishi kerak. Agar mavzu tarixiy davlatchilikka bag'ishlangan bo'lsa, o'quvchilarning davlat boshqaruvi va qonunlarning jamiyat hayotidagi ahamiyatini tushunishiga e'tibor qaratish mumkin. Inson huquqlariga oid mavzularda esa huquq va majburiyatlar, tenglik, adolat va inson qadr-qimmati masalalarini yoritish maqsadga muvofiq.

Ikkinchidan, darsda turli metodlarni uyg'unlashtirish kerak. Masalan, mavzuga kirishda "Aqliy hujum", asosiy qismda tarixiy manbalar tahlili va kichik guruhlarda ishlash, yakuniy qismda esa savol-javob yoki refleksiya usulidan foydalanish mumkin.

Uchinchidan, o'quvchilarga hayotiy vaziyatlarga yaqin topshiriqlar berish lozim. Bunday topshiriqlar nazariy bilimlarni amaliy jihatdan tushunishga yordam beradi. Biroq real huquqiy masalalar muhokamasida o'qituvchi amaldagi qonunchilikka mos, yoshga muvofiq va pedagogik jihatdan xavfsiz misollarni tanlashi kerak.

To'rtinchidan, raqamli ta'lim vositalaridan foydalanish mumkin. Elektron taqdimotlar, tarixiy xaritalar, hujjatlarning raqamli nusxalari, videomateriallar va interaktiv topshiriqlar o'quvchilarning mavzuga qiziqishini oshiradi. Bunda foydalanilayotgan ma'lumotlarning ishonchliligi va manbasi tekshirilishi zarur.

Beshinchidan, o'quvchilar faoliyatini baholashda faqat yodlangan ma'lumotlarga emas, balki bilimlarni qo'llash ko'nikmalariga ham e'tibor qaratish kerak. Tarixiy dalillarni to'g'ri izohlash, huquqiy tushunchalarni farqlash, o'z fikrini

asoslash, guruhda ishlash va mustaqil xulosa chiqarish muhim baholash mezonlari bo'lishi mumkin.

Quyidagi namunaviy dars topshirig'ini qo'llash mumkin.

Mavzu: Tarixiy taraqqiyotda qonun va adolatning o'rni.

Dars maqsadi: O'quvchilarda tarixiy voqealarni huquqiy nuqtayi nazardan tahlil qilish, qonunlarning jamiyat hayotidagi ahamiyatini tushunish va o'z fikrini dalillar bilan asoslash ko'nikmalarini rivojlantirish.

Darsning borishi:

1. Kirish bosqichida o'quvchilarga "Jamiyatda qonunlar nima uchun zarur?" degan savol beriladi.

2. Asosiy bosqichda guruhlar tarixiy hujjatlar yoki darslikdagi ma'lumotlarni o'rganib, turli davrlarda ijtimoiy munosabatlar qanday tartibga solinganini aniqlaydilar.

3. Tahlil bosqichida guruhlar tarixiy misollarni taqqoslaydilar va qonunlarning jamiyat barqarorligidagi rolini izohlaydilar.

4. Muhokama bosqichida o'quvchilar o'z xulosalarini taqdim etadilar, boshqa guruhlarining fikrlariga munosabat bildiradilar.

5. Yakuniy bosqichda har bir o'quvchi qonunlarga hurmat bilan munosabatda bo'lishning ahamiyati haqida qisqa xulosa yozadi.

Ushbu mashg'ulot namunasi o'qituvchiga o'quvchilarning tarixiy bilimlarini huquqiy tushunchalar bilan bog'lash imkonini beradi. Shu bilan birga, o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, dalillarga tayanishi va jamoaviy faoliyatda ishtirok etishi rivojlanadi.

Umuman olganda, huquqiy madaniyatni shakllantirish uzluksiz va tizimli pedagogik jarayondir. Uning samaradorligi dars mazmuni, o'qituvchining metodik mahorati, o'quvchilarning faolligi va ta'lim muhitidagi o'zaro hurmatga bog'liq.

Xulosa

Tarix fanini o'qitish jarayonida o'quvchilarning huquqiy madaniyatini shakllantirish zamonaviy ta'limning muhim yo'nalishlaridan biridir. Tarixiy

bilimlarni huquqiy tushunchalar bilan uyg'unlashtirish o'quvchilarga jamiyat taraqqiyotida qonun, adolat, fuqarolik mas'uliyati va inson huquqlarining ahamiyatini chuqurroq anglash imkonini beradi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, tarix darslarida huquqiy madaniyatni rivojlantirish uchun muammoli ta'lim, munozara, tarixiy-huquqiy vaziyatlarni tahlil qilish, loyiha metodi, rolli o'yinlar va raqamli ta'lim vositalaridan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Mazkur metodlar o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, dalillarni tahlil qilishi, o'z qarashlarini asoslab berishi va jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Tarix va huquq ta'limining integratsiyasi o'quvchilarning huquqiy savodxonligini oshirish bilan birga, ularda fuqarolik pozitsiyasi, ijtimoiy mas'uliyat va qonuniy xulq-atvorni shakllantirishga yordam beradi. Bunda tarixiy voqealarni o'z davri sharoitida tahlil qilish, huquqiy ma'lumotlarni ishonchli manbalarga asoslash va o'quvchilarning yosh xususiyatlarini hisobga olish muhim ahamiyatga ega.

Shuningdek, o'qituvchining kasbiy mahorati va shaxsiy namunasi huquqiy tarbiyaning samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ta'lim jarayonida adolat, o'zaro hurmat, mas'uliyat va qonuniylik tamoyillariga amal qilish o'quvchilarda huquqiy qadriyatlarga ijobiy munosabatni rivojlantiradi.

Xulosa qilib aytganda, tarix fanini zamonaviy pedagogik metodlar asosida o'qitish orqali huquqiy bilimga ega, mustaqil fikrlaydigan, o'z huquq va majburiyatlarini anglaydigan hamda jamiyat hayotida faol ishtirok etishga tayyor yoshlarni tarbiyalash mumkin. Shu sababli tarix va huquq ta'limi integratsiyasini takomillashtirish, darslarda amaliy topshiriqlar ulushini oshirish va o'quvchilarning huquqiy tafakkurini tizimli rivojlantirish muhim pedagogik vazifa hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. Yangi tahrir. — 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. O'RQ-637-son, 2020-yil 23-sentabr.

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining yoshlar tarbiyasi, ta'lim sifati va ma'naviy-ma'rifiy ishlarni rivojlantirishga oid normativ-huquqiy hujjatlari.
4. Avloniy A. *Turkiy guliston yoxud axloq*. — Toshkent.
5. UNESCO. *Global Citizenship Education: Topics and Learning Objectives*. — Paris: UNESCO, 2015.
6. UNESCO. *Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives*. — Paris: UNESCO, 2017.
7. Umumiy o'rta ta'lim maktablari uchun tarix fanidan amaldagi darsliklar va metodik qo'llanmalar.
8. Huquqiy ta'lim va huquqiy tarbiya masalalariga bag'ishlangan ilmiy-uslubiy adabiyotlar.